

İSLÂMCI-MUHAFAZAKÂRIN ZİHİN HARİTASINDA BİR GEZİNTİ: “NASIL BİR KADIN(LIK)”?

Sibel ÖZBUDUN*

Özet

Emeğin deregularizasyon süreçleri aracılığıyla ucuzlatılması ve talepkârlık düzeyinin düşürülmesini öngören neoliberal siyasalara, küresel ölçekte, ideolojik düzlemde aile değerlerini ve kadının aile içerisindeki konumunu vurgulayan yeni-muhafazakâr söylem eşlik etmiştir. Bu coğrafyada bu söylem, kadını, kadınların bedenlerini hem bir haz hem de mutlaka eril denetim altına alınması gereken yıkıcı cinsel potansiyeli nedeniyle bir fitne kaynağı olarak gören İslami referansların yeniden yorumlanıp, yeniden değer kazandırılması biçimini almaktadır. Bu söylemin sürdürücüsü konumundaki yükselen sınıf, İslami burjuvaziye katkısı, çok yönlüdür: Bir yandan Cumhuriyet tarihi boyunca gölgesinde yaşadıkları seküler-Batıcı burjuvazi karşısında konumlarını pekiştirmek, bir yandan geleneksel kitleler nezdindeki taban desteğini güçlendirmek, bir yandan da solidarist bir mantıkla emekçilerin talepkârlık düzeyini, dolayısıyla da işgücünün maliyetini düşük tutmak. Kadınlar açısından ise muhafazakâr tutum ve siyasalar, onları ev kadınları olarak şekillendiren (İslami) geleneklerin yeniden değerlendirilmesi aracılığıyla emek piyasasındaki “eklemler” konumlarını sabitlemeyi, böylelikle de tirpanlanan sosyal bütçelerin yükünü üstlenirken, kendi çalışmasını da sadece “aile bütçesine katkı” olarak gören uysal ve kendinin-bilincinde-olmayan emekçiler olarak kalmalarını hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal cinsiyet, İslam, neoliberalizm, yeni-muhafazakârlık

A Promenade within the Conceptual Map of The Islamist-Conservative: “What Sort of Woman(Hood)”?

Abstract

Neoliberal policies which envisage the lowering the price of labor force as well as its level of its combativity through deregulatory processes are accompanied on the ideological level, by a neoconservative discourse throughout the globe, which gentrifies the family values and the position of women within the family. In this part of the world this discourse assumes the reinterpretation and the revaluation of the Islamic references which view the women, women’s bodies both as a source of pleasure and of fitna because of their destructive sexual potential, to be kept under constant and vigilante male control. The contribution of this discourse to the rising Islamic bourgeoisie which undertakes its perpetuation is multifaceted: On one hand, they tend to secure the position(s) gained in face of a secular-Westernized bourgeoisie, on another, they seek to solidify the base support through a traditionilizing discourse, and on the other hand, they try to lower the level of labor demands, hence its price, through the operations of a solidarist logic. Concerning the women, the conservative rhetoric and policies aim at fixing their position as “appendages” within the labor market, hence at keeping them as docile and not-conscious-of-self laborers who envisage their work only as “a contribution to the family budget”, while shouldering the burden of the reduced social budgets.

Key words: Gender, Islam, neoliberalism, neoconservatism.

“Biri kurbağa öper, biri yüzyıllarca uyur,
biri yedi cüceyle yaşar, biri kuleye kapatılır.
Bir masal prensesi olsan bile kadınlık zor.”¹

Arap-İslâm İmgeleminde Kadın: Arzu ve Tehlike

Hiç kuşku yok ki din(ler) ve dinsel kavrayış ve tahayyüller, monolitik bir bütün teşkil etmezler.

Binyıl(lar)ı aşan tarihleri içerisinde dinsel referanslar hem kapsadıkları toplumsal-kültürel kendiliklerin meşrebince, hem etkiledikleri toplumsal sınıfların konumları ve talepleri, hem de tarihsel koşullara göre değişikliğe uğramış, farklı biçimlerde anlaşılmalı/ anlamlandırılmıştır. Buna karşılık, bu değişkenlik bir dini kendisiyle özdeş kılan ve sürdürümünü sağlayan bir süregenliği dışlamaz. Bir başka deyişle, dinler -toplumsal/sınıfsal-tarihsel koşullarla sürekli olarak yeniden biçimlenen-

* Doç. Dr., Yeditepe Üniversitesi

“sabite”lere sahiptir. Ve bu “sabiteler” -özellikle Yahudilik ve İslâm gibi- insanların gündelik yaşamlarını düzenleme iddiasındaki dinlerde- (en önemlisi toplumsal cinsiyet rolleri olmak üzere) toplumsal konum ve rollerin birbirlerine ilişkin olarak biçimlendirilmelerinde kritik bir önem üstlenmektedir. Bu nedenle, gündelik yaşama müdahale iddiası yüksek dinleri benimseyen toplumlarda, “kadınlık” ve “erkeklik”in birbirlerine göre “ne” olduklarını anlamak için dinsel zihniyet, önemli bir referans çerçevesi oluşturur.

Sünni-İslâm dünyasının nasıl bir “kadınlık” tahayyül ettiğini kavrayabilmek için Kur’an ve Sünnet’e (Muhammed Peygamber’in tüm Müslümanlara örnek olması gerektiği kabul edilen söz ve davranışları: Hadisler) başvurmak, hem Müslüman hem de seküler yazında adetten olagelmıştır. Bu hiç kuşku yok ki, gereklidir.

Kur’an’ın kadın konusundaki hükümleri, oldukça sınırlı, birkaç ayet dışında, insanların yaşamlarına evlenme-boşanma işlerinden nafaka düzenlemelerine, giyim kuşamdan yeme-içmeye, dışkılamaya dek her alanda şekil verme savındaki bir din için, bir hayli de muğlaktır. Bu nedenle Sünnet’e, yani Muhammed Peygamber’e atfedilen söz ve davranışlara müracaat bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır, denilebilir. Bilindiği üzere, hadisler Peygamber’in ölümünden yıllar (bazı durumlarda yüzyıllar) sonra derlenmiştir. Rivayetleri İslâm-Arap dünyasında oldukça gerilimli ve çatışkılı bir tarihsel sürece denk düştüğünden, aslına uygunluklarını (sahihliklerini) saptama konusu çok tartışmalıdır ve bu alanda kimi teknikler geliştirilmiştir ve günümüzde de gündelik yaşamı İslâmî kurallar doğrultusunda biçimlendirme hususunda hâlen Malik bin Enes (712-795), İmam Buharî (810-869), Müslim bin Haccac (871-875), İmam Nesaî (830-915/16), Tirmizî (824-892?) gibi *muhaddislerin* aktardığı hadisler esas alınır.

Dediğim gibi, İslâm dünyasının kadın tahayyülünün şekillenişinde hadisler önemli bir yer tutar. Ama bir o denli önemli olan bir başka kaynak daha var ki, genellikle ihmal edilir. Arap-İslâm erotik yazınından söz ediyorum. Bu yazın önemlidir, çünkü

İslâm Sünnet’inin (ya da Sünni İslâm’ın) kadına ilişkin katı sınırlandırıcı tutumunun üzerinde biçimlendiği kösnül zemini oluşturur. Freud’a yaslanan bir metafora başvuracak olursak, Sünnet bir Süperego işlevini görüyorsa eğer, Arap-İslâm *Erotica’sı* bu süperego’nun bastırmaya, denetlemeye çabaladığı *İd’i* temsil etmektedir.

Salah el Münacid, 1958’de Beyrut’ta yayınlanan *Arapların Cinsel Yaşamı* başlıklı kitabında, Arap erotik literatürünün başlangıcını hicrî 3. (miladî IX.) yüzyıl başlarına tarihlendirir. Bu, kısmen Abbasî imparatorluğu döneminde zengin ve sefa düşkün bir sınıfın ortaya çıkmış olmasıyla bağlantılıdır. El Münacid’e göre bu sınıfın erotizme düşkünlüğünü tetikleyen etkenlerden biri, İslâm İmparatorluğu’nun dört bir yanından Bağdat’a akan ve geldikleri diyarların cinsel sanatlarını yeni efendilerine öğreten cariyelerdir. Böylelikle Abbasîlerin Bağdat’ı, İran, Hindistan ve Greko-Romen dünyasının kadim cinsel bilgeliğini hem kuramsal, hem de pratik düzlemde temellük edecektir. El Münacid, bu literatürün IX-XI. yüzyılları arasında zirveye vardığını, sonraki yazarların ise kendilerinden önceki eserleri yeniden yazmak ve düzenlemekle yetindiklerini bildirir (**Sabah, 1982**).

Arap-İslâm erotik yazının en popüler örneklerinden hiç kuşku yok ki derlenişi XV. yüzyıla tarihlenen, Şeyh Muhammed el Nefzavî’nin *İtirli Bahçe’si*dir. Kitap, bir yandan bir cinsel teknikler, bir yandan da cinsel hastalıkların (kısırlık, iktidarsızlık, cinsel organlardan gelen kötü kokular, vb.) tedavisi konuları içeren bir “pratik el kitabı” niteliği arz etmektedir; ama aynı zamanda dönemin Arap-İslâm zihniyetinde kadın imgesinin biçimlenişinin arka planındaki ethos’u net bir biçimde verir. Nasıl bir imgedir bu? Sabah’ın deyişiyle Arap-İslâm erotik yazınında kadın “doymak bilmez bir cinsel varlık; her şeyi emen, soğuran bir yarı” olarak tasvir edilmektedir (yazarın kullandığı terimler: *omnisexuelle, crevasse-ventouse*) (**Sabah, 1982**). Gerçekten de Nefzavî’nin anlatılarındaki kadın, cinselliğine indirgenmiş, cinselliği dışında hiçbir niteliği olmayan bir varlıktır. İşte Nefzavî’nin “övgüye layık kadın”ı:

“Erkeklerin hoşlandığı kadınların belleri ince, vücutları tombul ve hayat doludur. Böyle bir kadının saçları siyah, alını geniş, kaşları Habeşler gibi simsiyah, gözleri iri ve kara, gözlerinin akı berrak olmalıdır. Yanakları tam beyzidir böyle bir kadının; burnu zarif, ağzı latiftir, dudaklarıyla dili aldır; nefesi hoş kokar; gerdanı uzunca, boynu ceylan boynu gibi olmalıdır. Göğüsleri ve karnı incedir; memeleri dolgun ve çıktır, beli tam ölçüsünde, göbeği tam merkezindedir (...). Kalçaları ve kabaları sıkı ve sert olmalı, ayrıca geniş ve dolgunca olmalıdır. (...)

Bu niteliklere sahip bir kadına önden bakılırsa, insan büyülenir; arkadan bakılırsa, insan zevkten ölür. Böyle bir kadın otururken ona bakılınca, yuvarlak bir kubbeye; yatarken bakılınca da bir sancak gönderine benzer. Yürürken, gizli yerleri, giysisinde kabarıklıklar meydana getirir. Konuşması da gülmesi de seyrek olur ve hep geçerli bir nedene dayanır. Evinden hiç çıkmaz, tanıdık komşularını bile ziyaret etmez. Başka kadınlarla arkadaşlık etmez, kimseyle sırdaşlık etmez, güvendiği tek kimse, kocasıdır. (...) Eğer kocası ondan, evlilik görevini yerine getirmesini istediğini belli etmişse, kadın onun arzularını hoş karşılamalı, hatta bazen onları körüklemelidir. Böyle bir kadın kocasına işlerinde yardımcı olur; yakındığı, ağladığı pek görülmez (...) Erkeksizlikten ölecek duruma gelse bile kendisini kocasından başka hiçbir erkeğe teslim etmez. (...) Her zaman iyi giyimlidir; kendisine, edebe ya da adetlere uyacak biçimde çekidüzen verir, kocasının hoşlanmadığı biçimde görünmemeye özellikle dikkat eder. Daima güzel kokular sürünür, tuvalet yaparken rastık çeker, dişlerini misvak ile temizler.” (Nefzavî, 1991).

Peki hangi kadın tiplerinden kaçınmak gerekir?

“Erkeklerce hor görülen kadın, çirkin ve boşboğazdır. Bu tür kadınların saçları dağınık, alınları çıkık olur; gözleri ufaktır ve çapaklıdır; burunları kocamandır, dudakları kurşun rengindedir, ağızları geniştir, yanakları buruşuktur ve dişleri çürüktür; elmacıkları mor mor parlar, çeneleri kıllıdır; boyunları zayıf ve adalelidir, omuzları kasılıdır, göğüsleri dar olup memeleri sarkıktır (...).

Sürekli olarak sırtan ve gülen bir kadın da hor görülür; çünkü bir yazarın dediği gibi, ‘Her zaman sırtan, yılışmaktan hoşlanan, evinde oturmayıp hep komşularına koşan, başkalarının işine burnunu sokan, yakınmalarıyla Tanrı’nın günü kocasının başının etini yiyen, başka kadınlarla bir araya gelerek kocasının aleyhine işler çeviren, kendini dev aynasında gören, herkesten hediye kabul eden bir kadın görürseniz, biliniz ki o kadın utanmaz bir fahişedir.’

Asık suratlı, sinirli mizaçlı, herkesle çene yarıştıran; başka erkeklere karşı davranışlarında ağırbaşlı olmayan, kavgacı; dedikodudan hoşlanan ve kocasının sırlarını saklayamayan, kötü niyetli bir kadın da herkesçe hor görülür. (...)

Gereksiz yere konuşan, ikiyüzlü, iyi bir şey yapmak nedir bilmeyen; kendisinden evlilik görevini getirmesini isteyen kocasını dinlemeyip onu tersleyen; kocasının işlerinde ona yardımcı olmayan; ve nihayet bitmez tükenmez yakınmalar ve gözyaşlarıyla kocasının başına bela kesilen bir kadın da en az öbürleri kadar kınanmayı hak eder.”, (Nefzavî 1991).

Görüldüğü üzere Nefzavî “güzel, bakımlı, uysal, suskun, evinden dışarı adım atmayan, komşuya gitmeyen, kocasının arzularına her an ram olmaya hazır” kadın tipini olumlarken, “çirkin, bakımsız, geveze, dedikoducu, her daim gülen, yılışık, kocasının arzularına boyun eğmeyen, gözü dışarıda” kadınlardan kaçınmayı salık veriyor. İleride bu betimlemenin hadislerde çizilen kadın tasviriyle uyumlu olduğunu göreceğiz.

Ama güzel olsun-çirkin olsun, uysal olsun-dikbaşlı olsun, suskun olsun-geveze olsun, tüm kadınlar Nefzavî (ve Arap-İslâm popüler yazını) için “tehlikeli” varlıklardır. “Tehlike”nin iki kaynağı vardır: kadınların potansiyel olarak hile-hurdaya yatkınlıkları ve doymak bilmez cinsel arzuları...

“Şunu biliniz ki ey Vezir, kadınların çevirdikleri dolaplar pek çeşitlidir ve pek kurnazcadır. Onlar hileleriyle Şeytan’a bile külahını ters giydirebilirler. Çünkü Cenabı Hak buyurmuştur ki (Kur’an, XII. Sure,

28. ayet), “kadınların düzeni büyüktür”; ve gene Şeytan’la ilgili olarak da şöyle buyurmuştur (Kur’an VI. Sure, 38. ayet): “Şeytan’ın hileleri kolayca anlaşılır.” Tanrı’nın bu iki ayette buyurmuş olduğu sözlerden de kadının, Şeytan’a kıyasla çok daha büyük bir entrikacı olduğunu görmek mümkündür.” (Nefzavî, 1991).

Ve de:

“Bir zamanlar Moârbeda adlı bir kadın varmış. Bu kadın zamanın en bilgili, en bilge kadını sayılırmış. Bir filozofmuş bu kadın. Bir gün kendisine bir takım sorular sorulmuş - aşağıda bu soruları ve kadının bu sorulara verdiği yanıtları sunmaktayım:

‘Bir kadının zihni neresindedir?’

‘Uyluklarının arasındadır.’

‘En çok neresinden zevk alır?’

‘Aynı yerden.’

‘Erkekleri neresiyle sever?’

‘Ferciyle.’² (...)

‘Bir kadının bilgisi, sevgisi ve tat alma yerleri neresinde bulunur?’

‘Gözünde, kalbinde ve fercinde.’” (Nefzavî, 1991).

Böylelikle, *İtirli Bahçe*’de kadınlar, doymak bilmez, dizginlenemez cinsel arzuları ve güçleri, ve onu doyurma ve kendilerine çıkar sağlama konusundaki akıl almaz desiseleriyle hem dayanılmaz, hem de çok “tehlikeli” varlıklar olarak betimlenmektedir.³ Ancak yalnızca kocalarına ram olmaya razı, suskun, yalnız ve yalıtılmış varlıklar olarak evin içinde tutuldukları zaman giderebilecek bir tehlike (ne ki bu da garanti değil. Nefzavî’nin kitabı kocaları evde yokken âşıkalarını koyunlarına alan kadınların öyküleriyle dolu!)... Bu ikircim (aynı anda hem arzu hem de tehdit nesnesi olmak) kendini, *fitne* kavramında açığa çıkartmaktadır.

"Kadın' sözcüğü Araplar için kaçınılmaz olarak 'fitne' sözcüğüyle başa baş gider. Arap kadınları olumlu kişilik özellikleriyle *fitne*'yi, yani baştan çıkartıcılığı öylesine birleştirmişlerdir ki, çekiciliklerinin toplumda *fitne*'ye yol açacağını kabullenen ve kadınların cinsel güçlerini köşetaşı

olarak benimseyen İslâmî ethos'un ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir. Burada bu sözcük, ilişkin ama farklı bir anlamda Allah'ın kurduğu (dolayısıyla da değiştirilmemesi gereken) düzene karşı başkaldırı, komplo ya da anarşi anlamında kullanılmaktadır. Bu, erkekler kadınların cinsel isteklerini karşıladıkları, onları mutlu ettikleri ve namuslarını korudukları sürece yaşamın kendisi istikrarlı ve süregen akışını sürdürebileceği ve toplumun istikrara kavuşup yapısına yönelen her türlü tehlikeyi savuşturabileceği sonucuna vardırılmaktadır. Bunun sağlanamaması durumunda kadınların namusları tehlikeye düşeceğinden ve bunun sonucunda da her an sıkıntı ve tedirginlik ortaya çıkabileceğinden, *fitne* başıboş kalmış sayılır. İnsanlar arasında huzurun hüküm sürebilmesi için kadınların erdemlerinin korunması gerekir, bu da onun *fitne*'si (baştan çıkartıcılığı) göz önünde bulundurulursa hiç de kolay bir görev değildir. (...)

Bu nedenle Araplar arasında kadın daima erkek ve toplum için bir tehlike addedilmiş, neden olabileceği zararı önlemenin tek yolu erkekler ve toplumla karşılaşmasının önüne geçmek üzere onu eve kapatmakta görülmüştür. Herhangi bir nedenden dolayı mahpushanesinin dört duvarı dışına çıkması zorunluysa, kimsenin çekiciliğine kapılmaması için gereken her şey yapılmalıdır. Bu nedenle iyi paketlenmesi gereken bir patlayıcı gibi örtülere, peçelere büründürülmüştür. Bazı Arap toplumlarında kadınların bedenlerini gizleme kaygısı öylesine ileri boyutlara varmıştır ki, parmağının ucunun ya da topuğunun bir anlık ortaya çıkışı kargaşaya, ayaklanmalara ve kurulu düzenin çöküşüne yol açacak bir *fitne* kaynağı sayılmıştır.” (Saadavi, 1991).

Saadavî'ye göre Arap kadınının “tehlike”si, Cahiliye döneminden, daha doğrusu göçer-yarı göçer bedevî kabilelerinin zorlu, ama özgür yaşam tarzından kalıtıldığı cinsel bağımsızlığından kaynaklanmaktadır; göçerlikten yerleşikliğe, aşiretten kent uygarlığına geçiş momentine denk düşen Asr-ı Saadet (Muhammed Peygamber'in sağ olduğu dönem) literatürü, bağımsızca davranan, savaşlara katılan, kocasını kendisi seçen, dilediği zaman boşanan, şairlikle iştigal eden, ordular

yöneten, hatta peygamberlik iddiasında bulunan kadınlara ilişkin anlatılarla doludur. Arap kavimleri “medenîleştiren” (kentlileştiren) yeni din, aynı zamanda kadınların bağımsızlıklarını adım adım yitirmelerinin sahnesi (ve aracı) olmuştur.⁴

Kur’an’ın Nisâ suresinin 34. ayeti, bu “yitirme” sürecinde kritik bir eşîğe işaret eder:

"Erkekler, mallarından (kadınlar için mehir ve nafaka olarak) harcamaları sebebiyle ve Allah’ın, onların bir kısmını, diğerlerine üstün kılmasından dolayı, kadınların üzerinde daha çok kâimdirler (koruyup gözetici, idare edicidirler). Bu bakımdan salih amel (nefs tezkiyesi) yapan kadınlar itaatkârdırlar, Allah’ın (onların haklarını ve iffetlerini) korumasıyla, onlar da gaybde (kocalarının yokluğunda hem kendilerini, hem kocalarının mal ve şerefini) koruyucudurlar. İtaatsizliklerinden (baş kaldırmalarından) korktuğunuz (kadınlara) ise (önce) nasihat ediniz. Ve (sonra da) yataklarında yalnız bırakınız. Ve (hâlâ itaat etmezlerse) onlara vurunuz. Bundan sonra eğer size itaat ederlerse, artık onların aleyhine başka bir yol aramayın. Muhakkak ki Allah Âli’dir (yücedir), Kebîr’dir (büyüktür)".

Görüldüğü üzere, Kur’an erkeğin kadın üzerindeki üstünlüğünü, -bir yandan iktisadî gerekçelere (erkeğin malını kadın için harcamasına), bir yandan da ilahî iradeye dayanarak tesis etmektedir. Yani erkeğin üstünlüğü, İslâm dünyası için bir Kur’an hükmüdür. Dahası, kadın kocasına itaat etmekle yükümlenmiştir - itaatsiz kadının cezası ise, dayaktır. Bedevî yaşamında kocasını özgürce seçebilen, birden çok erkekle evlenebilen, kocasından boşanmak için çadırının girişini ters yöne çevirmesi yeten, kocasına (Peygamber de olsa) kafa tutabilen, siyasal, kültürel, yazınsal etkinliklere serbestçe katılan Arap kadınlar için büyük bir mevzi kaybı⁵...

"Fitne", böylelikle bazıları Kur’an’a, büyük çoğunluğuyusa Sünnet’e dayandırılan, yıllar geçtikçe daha da ağırlaşan hükümlerle denetim altına alınmaya çalışılacaktır. İslâm hükümleri, bir yandan erkekleri kadınlarda gizli tehlikelere karşı uyarırken, bir yandan da bedeni yabancı gözlerden gizlenmiş

(tercihan evinin dört duvarı arasında; dışarı çıktığındaysa tesettürü sayesinde), uysal, itaatkâr, suskun, tutumlu, idareli, kocasının tüm isteklerini anında karşılamaya hazır ve istekli kadın tipini idealize eder.

Böylelikle, örneğin Buhârî ve Tirmizî, Usame ibn Zeyd’den, Muhammed Peygamber’in “Erkeklerle kendimden sonra kadınlardan daha zararlı bir fitne bırakmadım,” dediğini aktarmakta, ya da Müslim, “Kadınlardan kaçın; zira İsrailoğullarına ilk fitne kadın yüzünden düştü,” hadisini bildirmektedir. Yine Buhârî ve Müslim, Ebu Hureyre’ye dayanarak, İslâm Peygamberi’nin, “Eğer Benî İsrail olmasaydı, et kokuşmazdı. Eğer Havva olmasaydı, kadınlar kocalarına hiçbir zaman ihanet etmezdi” dediğini aktarır. Kadın “ihamet”le ve “nankörlük”le öylesine damgalanmıştır ki, çocuk doğurması ya da namaz kılması bağışlanmasının güvencesi değildir: “(Kadınlar) gebe kalıcıdırlar. Doğurucudurlar. Emziricidirler. Evladlarına şefkat göstericidirler. Eğer kocalarına karşı yaptıkları nankörlük olmasaydı onların namaz kılanları cennete gidecekti.” (Ebî Ümâme’den İbn-i Mâce ve Hâkim) (Arslan, 1975).

"Fitne" görüldüğü üzere, iki yönlüdür; ilki kadın cinselliğinin erkeği daha “uhrevî” görevlerden alıkoyması olasılığı, ikincisi ise kocanın ebedî “aldatılma” endişesi... (İslâm’ı benimseyen Arap toplumlarında yaşlı erkeklerin çocuk sayılan yaşlardaki kızlarla evlenmesinin bugün de yaygın bir pratik olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu “korku”nun kültürel bir temelden yoksun olduğu, söylenemez.)

"Fitne" kaynağı oluşları, kadınların sıkı bir denetim altında tutulmalarını gerektirmektedir. Örneğin “evden çıkmayarak”: “Kadının tümü avrettir. Muhakkak kadın evinden çıkınca şeytan onu gözetir. Kadının Allah’a en yakın olduğu vakit, evinin derinliğine gömülü olduğu vakittir, ” diye aktarıyor İbn-i Ömer, bir hadisi; İbn-i Hibban’ın İbn-i Mesud’dan aktardığına göreyse, Muhammed Peygamber, şunları söylemiştir⁶: “Kadının Rabbinin cemâline en yakın bulunduğu zamanı evinin derinliğinde bulunduğu zamandır. Kadının evinin açık bir yerinde namaz kılması, camide namaz kılmasından daha üstündür. Evin içindeki küçük odasında kıldığı

namaz ise evin içinde kıldığından üstündür.”⁷ Dinsel buyrultular, burada da hızını alamaz: “Kocasını istemediği hâlde kadın evinden çıkarsa, gökteki bütün melekler, cin ve insan hariç, yanından geçtiği her şey ona lanet eder. Ta ki evine dönünceye kadar!” (İbn-i Ömer’den nakleden Taberanî) (Arslan, 1975).

Ancak evden çıkmamak yetmez. Ev içerisinde kadın boyun eğici, mutlak itaat edici olmalıdır: “Kocanın eşinin boynundaki hakkından birisi, kocası onun nefisini istediği zaman, o devenin sırtında ise dahi nefisini kocasından menetmemesidir. Yine kocanın hakkından birisi de kocanın izni olmadan onun evinden herhangi bir şeyi başkasına vermemektir...” (İbn-i Ömer’den nakleden Beyhaki) (Arslan, 1975). “Eğer ben, herhangi bir kimseye başka bir mahalla secde etmesini emretseydim, muhakkak ki, kadına, kocasına secde etmesini emredecektim. Böyle bir emri de kocanın zevcesi boynunda bulunan hakkının büyüklüğünden verecektim,” (Arslan, 1973).

İslâm’ın peygamberi, erkekleri de karılarına uymama konusunda uyarmakta: “Sizden hiç biriniz, bir erkek kimse ile istişare etmeden iş işlemesin. Şayet istişare edecek kimse bulamazsa, karısı ile istişare etsin. Sonra da karısının fikrine muhalefet etsin. Zira onun görüşüne muhalefette bereket vardır.” (Aynul İlim’den) (Uysal, 1978).

“Yerel ve Çağdaş” Örnekler

Liberal-İslâmî cenahtan bu hadislerin sahih olmadığı, İslâm toplumlarını yüzyıllardır etkisi altına alan ataerki tortularının ifadesi olduğu vb. yolunda kimi itirazların yükseleceğini biliyorum. Hemen vurgulayayım; burada önemli olan bu hadislerin “sahih” olup olmadığı değildir. Ne işimiz, ne de konumuz bu. Önemli olan, yüzyıllar boyunca Müslüman toplumların “orta direği”ni oluşturan kentli/kasabalı orta yaşlı, “dini bütün” erkeklerin, derlemeleri cami önlerinde sebilullah satılan bu “hadis”lere dayanarak (karısı olsun, kızı olsun, mahallelisi olsun) kadınların yaşamını nasıl cehenneme çevirdikleridir. Nitekim, “durumdan vazife çıkartan” imamlar, vaizler, tarikat/cemaat önderleri, İslâmcı yazarlar hızlarını alamayıp bu “kutsal kökenli” buyrultuları meşreplerince ayrıntılandırmaktan geri durmazlar:

Bakın Konya eski merkez vaizi Mustafa Uysal, kocaların karılarını dövmelelerini caiz kılan koşulları nasıl sıralıyor:

“Kocasının karısını tazir ve tekdir suretiyle dövmesi, şu hususlarda caizdir:

1. Hanımının kocasının huzuruna giyip takınması lazım gelen zinetini takınmaması neticesindedir. Zira kadın, bütün süs eşyalarını giyinmesi ve güzel kokulanıp kocasının huzuruna çıkması lazımdır. (...) Evde pislik içinde bulunup, dışarıya yabancı erkeklerin göreceği yere süslenerek, kokulanarak çıkan mel’un kadınları elbette kocası dövebilir. (...)

2. Kocasını, karısını döşeğe davet ettiği zaman meşrû mazeret yok iken icabet etmediğinde dövme hakkı vardır ve dövebilir. (...)

3. Karısı namazı kılmadığı zaman kocasının dövme hakkı vardır ve dövebilir. (...)

4. Cünüplükten gusül etmeyen karısını kocası döver. (...)

5. Kocasının izni olmadan veya müsâade etmediği yere karısı çıkar ve giderse, kocasının dövme hakkı vardır.” (Uysal, 1978).

Bakın, bir Türk-İslâm sentezcisi, Abdülkadir Duru, “Türk ailesini kurtarmanın yollarını çizdiği” kitabında, kadının görevlerini nasıl sıralıyor (Duru, 1976).

“Evin kadını kendi babasından, dedesinden, dayılarından, kardeşlerinden, amcalarından ve yeğenlerinden, kayın pederinden ve büyük kayınbiraderinden başka hiçbir erkeği eve almayacak. (...)

Aile reisi kadını kapıdan dışarı yalnız çıkarmayacak ve çıkmasına izin vermeyecek.

Gidilmesi gereken yerlere kapalı olarak ya kendisi götürecektir ya da görmesi mahsur olmayan erkek yakınlarından biri ile gönderecek. (...)

Aile ekonomisinde biriken fazlalık eşler arasında sıralanacak. Aile reisi kadının sun’i süslenmesini, Batı Doğu benzerliklerini istemeyecek. Sehven yapılan bu gibi yanlışlıkları men edecek. Yabancı bir töreye kesinlikle yer verilmeyecek. (...)

Milli şuur tüm aile fertlerinde en yüksek seviyede olacak. Bu da önce eşlerden başlayacak. (Duru 1976).⁸

Bakın Kandiyeli (Girit) Fahrizade İbrahim Murat, yayıncısının "hedonizm, materyalizm, Makyavelizm, şehvet, menfaat üzerine kurulmuş menhus medeniyet"e karşı okuru "Yaratılışa, tabiata, fitrata, akla, vicdana, irfana uygun tek medeniyet İslâm"a çağırarak üzere yayınladığını söylediği kitabında, Şeyh Sadî'den aktardığı beyitlerle kocalara nasıl nasihat ediyor (Fahrizade, 1991).

"Karı pazar, eğlence, gezmek yolunu tuttu mu onu döv. Yoksa sen de karı gibi git evde otur!"

Bakın, Mehmed Fâik, yeni evlenecek genç kadınlara nasıl nasihat ediyor:

"Bir kız gelin olunca, içinde doğup büyüdüğü yuvasından çıkıp hiç bilmediği, görmediği âdetlerini ve ahlâkını tanımadığı bir hâneye, bir âileye dahil olur. Orada mevkii ve vazifesi mühimdir. Zevcinin ve akrabasının rıza ve hoşnutluğunu gözeteceği gibi, eş işlerini dahi yoluyla ve tamamıyla idare edecektir. Bu politikalar, bu işler hep o kızın himmet ve gayretine bakar. Binaenaleyh hanım kız, olduğu yerde akıllı ve tedbirli hareketiyle itaatkâr, cana yakın, gönül alıcı muamelesiyle beğenilen güzel bir yol tutmalıdır. Maharetli eliyle işe dikkat ve gayretli, intizama muhabbeti ve hüsn-i idâreye riayetiyle hakikâten 'eteği belinde bir ev kadını' namını almalıdır." (Fâik, 1990).

Aynı yazarın erkeklere nasihatı ise şöyle: "Kadının çeşitli işler içinde, çoluk çocuk arasında bazen tahammülü darlaşır. Az çok hırçınlığı, huzursuzluğu, titizliği görülebilir. Bu hâl onlarda tabiidir... Erkek onların aczine ve zayıflığına acıyarak bunu hoş görmeli, tahammül edivermelidir... Binaenaleyh kadınların böyle ufak tefek kusurları oldukça artık habbeyi kubbe etmeyip, sözü kısa kesmek asıl büyüklük ve efendilik şanıdır. (Fâik, 1990)"

Bakın Ahmet Nazlı Aydınlanma Rasyonalizmini eleştirdiği makalesinde İslâm'ın adını anmadan İslâmî ilkeleri nasıl entellektüalize ediyor:

"Akılcı gelenekçilik, önce özgürlüğün sınırsız bir biçimde anlaşılmasına sebep olmuştur. Sınırsız özgürlük fikri de, seksüel özgürlük başta olmak üzere, ifade özgürlüğü, ebeveyn otoritesine karşı çocuğun özgürleşmesi, erkek kadın eşitliği gibi davranış tiplerini; hatta cinsel sapmaları özgürlük alanına dahil etmiştir. Akılcı gelenek, bu özgürlüklerin bütün toplumsal sorunları sadece çözdüğünü savunmamış, aynı zamanda, bu özgürlükleri savunmayı bir inanç hâline getirmiştir.

Kendi bedenine sahip olma inancı, kendi vücudunu istediği gibi kullanma ve kullandırma düşüncesi hazcılığın sınırsız bir şekilde anlaşılmasına yol açmış ve insan neslinin devamını tehlikeye maruz bırakacak derecede sapkın cinsel davranışlar ortaya çıkmıştır. Özellikle kadın özgürlüğü ve erkek kadın eşitliği inancı, kadını o denli özgürleştirmiştir ki, kadın bedenlen çalışmakta güçlük çektiği alanlarda bile zorla çalışmış ve sırf erkeklerle boy ölçüşebilmek için akıl dışı işlerde kendini göstermiştir. Kadını yok sayan Batı uygarlığı, kadını her türlü hak mahrumiyetlerine uğrattığı için, ortaya çıkan eşitlik fikri, kadını daha fazla özgürleştirmemiş, kadını erkeğin tasallutuna daha fazla maruz bırakmıştır. Bugün kadına karşı şiddette Batı uygarlığı hâlâ başı çekmektedir.

Bu öyle bir sonuç doğurmuştur ki, konu sadece erkek kadın eşitliğiyle münhasır kalmamış; kadının kamusal alanda görünürliğünün artması sonucu kadın cazibesinin erkek üzerinde bir tahakküm aracı olarak kullanılmasına yol açmıştır. Böylece aslında eşitlik gibi bir sonuca odaklı bir yapı, amacından sapmış ve kadının erkek üzerinde ne derecede tahakküm edebileceğinin akıl almaz örneklerini sonuç vermiştir. Sonuç, erkek kadın eşitliği olarak değil, kadının erkekten üstün olduğu şeklinde tecelli etmiştir." (Nazlı, 2007).

Ve nihayet bakın, günümüzün bir "İslâm bilgisi" Ali Bulaç, kadınları "dekolte" konusunda nasıl uyarıyor:

"(...) Bir erkek organizması, çıplak kadın bedeniyle karşılaştığında, cinsel arzu duyar. Çünkü çıplak beden ona uyarıcı mesaj vermiştir, uyarıya

rağmen erkek herhangi bir istek duymuyorsa, sorun var demektir. Eğer kadın kısmen veya tamamen teşhir ettiği çıplak bedeniyle erkeğe cinsel mesaj vermiyorsa yeterince cinsel cazibeye sahip olmadığı düşünülür.

Bir erkek iki durumda kitlesel teşhire sunulmuş bedene cevap vermez:

1) Kendini denetler, arzusuna hâkim olur. Bu ideal durumdur; 2) Uyarıya rağmen kadın bedeni onun için herhangi bir anlam ifade etmez. 'Aşırı uyarılma'nın söz konusu olduğu plajda genellikle böyle olur.

Cinsel açlığın yaygın ve kadına ulaşmanın zor olduğu durumlarda, sürekli olarak uyarılan erkek, -haram gibi normlara sahip değilse- fırsatını bulduğunda kendisini uyarıcı -tahrik eden- kadına yönelir, rıza ile karşılık bulamazsa duruma göre saldırır. Erkekler günün her saatinde sokakta, televizyon ekranlarında tahrik edilmektedir. Büyük kentler yüz binlerce cinsel yönden cinsel aç bekar ve habire tahrik olmakta olan erkekle doludur. Dekolte kıyafetle erkeğin karşısına geçen kadının erkeği tahrik etmediğini iddia etmek deneysel pratiklerce yalanlanmaktadır. Tabii ki, tahrik tecavüz suçunun mazereti veya gerekçesi değildir, ama sebebidir. Cinsel tahrik veya çıplaklığı tecavüz suçuna mazeret veya gerekçe sayamayız ama, sebepleri göz ardı ettiğimizde ne kadar gerçekçi davranmış oluruz, bunu soralım." (Bulaç, 2011).

Bu örnekleri, Diyanet Vakfı kitapçılarından cami avlularına, kasaba sahaflarına dek her yerde kolayca bulabileceğiniz binlerce kitapla, irili ufaklı İslâmci gazetelerin köşe yazılarıyla, cami vaazlarıyla, cemaat sohbetleriyle, İslâmî web siteleriyle, İslâmci radyo ve TV yayınlarıyla... müslümanca yaşamın ne olduğu konusunda fikir edinmek isteyen sıradan yurttaşların başvuracağı daha nice kaynakla çoğaltabilir, çeşitlendirebiliriz.

Nasıl ve kimin için bir "kadınlık tahayyülü"nü biçimlendirdikleri ise, oldukça nettir: Evde sadık, uysal, hamarat, sessiz hizmetkâr; yatakta ateşli aşüfte; sokakta "görünmez-gölge"; kocasının hırsını sırtında çıkartacağı değneği ona gönüllüce uzatan;

çocuklarına müşfik ve titiz anne... kadını hangi ortalama erkek istemez ki? Hele ki "mücbir neden" erkeğin egosu değil de "ilahî irade" olarak tezahür ediyorsa!

Şunu yeniden vurgulamak gerek; ülkemizde yaygınlaşıp "anaakımlaştığı" saptaması yapılan "muhafazakârlığın" önemli bir sacayağı olan İslâm(cılık)'ın toplumsal cinsiyet rolleri ve kadınların konumuna ilişkin "popüler fikirleri" üç aşağı beş yukarı, yukarıda çizmeye çalıştığım minvalde biçimlenmiştir; ve günümüzde çoğu İmam-Hatip çıkışlı ve Anadolu sermayesiyle ilintili "yeni siyaset sınıfı"nın dünya görüşünü, zihin haritasını yansıtmaktadır (Ekinci, 2012).

Bu haritayı, "devlet ricali"nin kadın konusundaki kimi "lapsus"larında izlemek de mümkün. Birlikte hatırlayalım mı?

- "Kız mıdır, kadın mıdır bilemem" (Recep Tayyip Erdoğan, 2 Haziran 2011).

- "Ben kadın-erkek eşitliğine inanmıyorum, çünkü yaradılışları farklı." (Recep Tayyip Erdoğan, 18 Temmuz 2010)

- "Türk hanımları evinin süsüdür, erkeğinin şerefidir" (Vecdi Gönül, 27 Mart 2005).

- "Mini etekli, bikinili kadınlarımız da bizim başımızın tacı" (Faruk Özak, 16 Eylül 2010).

- "AKP kadınları feminizmin kölesi değil" (Dengir Mir Mehmet Fırat, 5 Mayıs 2008).

- "Üniversiteli kızın barda ne işi var?" (Hasan Albayrak - "Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürü, 25 Kasım 2010).

- "Örtüsüz kadın perdesiz eve benzer, ya kiralıktır ya satılık" (AKP Ünye İlçe Tanıtım ve Medya Başkanı Süleyman Demirci, Facebook sayfası.)⁹

- "Bal arıdan, kavga karıdan olur. /Kadının cihadı, eşiyile güzel geçinmesidir./ 15'inde kız ya erde, ya yerde olmalıdır./ Erkeğin göbeğlisi kadının da beğelisi makbuldür." (Polis Akademisi Başkanı Remzi Fındıklı'nın *Hasıl-ı Kelam* adlı kitabına koymaya değer bulunduğu "özlü sözler."¹⁰

- "Tecavüz eylemi bir suç. Bu suçun cezasını kim çekmeli? Tecavüzcü çok ağır bir şekilde çekmeli. Ama siz tecavüzcüye değil, tecavüz sonucu ortaya çıkacak insana bunu ödetiyorsunuz. Bosna'da kadınlar tecavüze uğradı ama doğurdular. Anne karnında hepsi öldürülseydi o tecavüzcülerin yaptığından çok daha büyük bir dram, suç ortaya çıkacaktı." (TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı ve AKP Sakarya Milletvekili Ayhan Sefer Üstün, tecavüz sonucu gebeliklerin kürtajla sonlandırılmamasını savunuyor. 31 Mayıs 2012.17)

Türk Neo-Liberalizminin Zirvesinde: AKP İktidarı

Şu hâlde, bu dosyanın konusu olan "kürtaj tartışmaları"nı, kendini ilahi yetke tarafından kadın(lar)ı beden(ler)i dahil tümüyle denetim altında tutma eril yetki ve yetkesiyle donatılmış olarak gören muhafazakâr bir zihin diziliminden soyutlayarak ele almak, olanaklı değildir. Denetim altında tutmak: çünkü kadın(lar) başıboş bırakıldıklarında ne yapacakları belirsiz, kararları muallâk, zaafî ve tehlikeli yaratırlardır. Kürtaj yasağı hem onların denetimsiz kaldıklarında yol açabilecekleri her türlü "ahlâksızlığa" karşı önlem, hem "Çoğalın ki ümmetimin çokluğuyla övünebileyim" diyen İslâm Peygamberi'nin buyruğuna riayet, hem de kadınlarını başıboş bıraktıkları için nüfusları hızla azalan ve yaşlanan küffar'a karşı güçlenme politikalarının bir gereğidir.

Ve aslına bakarsanız, son onyıllarda küresel ölçekte yükselişe geçen yeni-muhafazakâr eğilimle de uyum içindedir: Kürtaj karşıtı söylem ve doğurganlığın teşviki Reagan-Thatcher rejimiyle başlayan, ABD başkanı Bush'la zirvesine varan Neo-Con siyasaların taşıyıcı kolonlarından olagelmıştır.

"Yeni muhafazakârlık" ise 1980'lerin ortalarından bu yana yerküreye tasallut eden neo-liberal iktisadî siyasaların siyasal-kültürel veçhesini oluşturmaktadır. Aslına bakılırsa, neo-liberalizm kapitalizmin "devlet müdahaleciliği-serbest ticaret" biçiminde süregiden salınımlarının bir fazından ibaret değildir. En azından felsefî planda, modernitenin (daha çok da Aydınlanma'ya 290

bağlanan fikirler çerçevesinde biçimlenmiş modernite anlayışının) eleştirisine denk düştüğü ölçünde, "Batı kapitalizmi"nin (ama daha çok da "Batı" kavramının) denk düştüğü çoğu şeyin "Kuzey" kavramı içerisinde kendi zıddına tahvil olduğu bir paradigma değişikliğine denk düşmektedir.

Böylelikle, örneğin "Evrensel(cilik)" kavrayışı yerini "yerel"i ve "çeşitliliği" kutsayan (ama aynı zamanda onları küreselleşmiş/kendini yerküre ölçeğinde genleştirmiş bir piyasaya tabi kılan) bir görecelik/tikelciliğe; "demokrasi" kavramı yerini "gözetim teknolojisi"ne; "üretkenlik ethos'u" tüketimci hedonizme; "sınıf" yerini "kimlik politikaları"na; sekülerizm "ılımlı dinselliğe"; "Akılcılık" "yeni dindarlığa"; "örgütlülük" yerini cemaat ilişkilerine, formel informele... bırakmak üzere dönüştü.

Bunun sınıf ilişkileri açısından bir getirisi, istihdam deregularize edilir, esnek-zamanlılaştırılır ve örgütsüzleştirilir, böylelikle işgücünün maliyeti düşürülürken, emeğin "cemaate" (aile, mahalle, akraba grubu vb.) havale edilmesiydi. Her biri son tahlilde işgücünün maliyetini düşürmeye yarayan iki işlevi gerçekleştirmek üzere: 1) iş sürecinin deregularize edilmesiyle (parça başı işler, ter atölyeleri, evde gerçekleştirilen üretim, taşeronlaştırma, esnek üretim vb.) "iş"i haneye (ya da yer altı atölyelerine) yönlendirip yönetimini hane reisine, yerel önderlere, araçılara, taşeronlara vb. bırakarak üretim (ve iş yönetimi) maliyetini düşürmek; 2) "İşçi"nin (sigorta, kreş, öğle yemeği, servis, emeklilik vb.) "hak"larını budayıp bu gibi (yeniden üretime yönelik) hizmetleri haneye yönelterek formel mekanizmaları informel olanlarla ikame etmek.

Yeni-muhafazakârlığın dört elle sarıldığı "aile" söylemi, bu açıdan bakıldığında, neo-liberal iktisadî politikaların "yatağını hazırlayan" bir kılıf işlevi görmektedir. Muhafazakâr zihniyet açısından yabancılaştırıcı/maddiyatçı modernitenin darmadağın edip fertlerini atomlaştırdığı, erkeklerini alkolizm-kumar-şehvet, çocuklarını tüketimcilik-haz-uyuşturucu, kadınlarını ise düşkünlük

batağına sürüklediği sıcak, güvenilir aile yuvasının mahremiyetine yeniden dönme girişimi. "Evet, ama" diye yankılamaktadır neo-liberal kapitalizm, "aynı zamanda her türlü sosyal güvenceden soyulan bireylere destek görevi üstlenen, yeniden üretim kadar, üretim sürecini de -alabildiğine ucuza-sırtlanan, toplumsalın tüketildiği noktada sosyal hizmetleri bilâbedel omuzlayan bir aile. "Aile"nin ise neredeyse "kadın" demek olduğunu söylemeye gerek var mı?

XXI. yüzyılın yerli neo-liberal/Neo-Conları; Türkiye'nin yükselen sınıfı Anadolu Kaplanları (Anadolu bentlerini çoktan yıkıp "küreselleştiklerine" göre, bu terim artık bir "galat-ı meşhur" dan ibaret) ya da kendilerini nitelendirmekten hoşlandıkları terimle "modern muhafazakârlar", bu trend'i adeta tabiatlarına mündemiçmişçesine benimsediler. Kendi İslâmî-geleneksel zihniyetleri ile yeni-muhafazakârlığın değerleri arasında rezonans kurmak, gerçekte hiç zor değildi. Böylelikle, "kendi halkının değerlerine yabancılaşmış, züppe, şımarık, hodbin zenginler" imgesini namazında-niyazında, kadınlarının başı bağlı, hayırsever, fakir-fukara babası, Cuma'ları işçisiyle birlikte namaza duran" iş adamları ile ikame ederek hegemonyayı sağlama alma olanağı doğuyordu ne de olsa. Ve de yalnız patron-işçi ilişkileriyle değil, aynı zamanda tarikat/cemaat ilişkileriyle de bağlandığı emekçilerinin talepkârlık düzeyini en altta tutmak.¹²

Kaldı ki, nihayetinde muhafazakârlığınız size zarar vermeye başladığında kimseye hissettirmeden onu ihlâl ediverirsiniz; tabii suret-i hak'tan yana gözükmeyi hiçbir zaman elden bırakmadan. Böylelikle, örneğin bir yandan herkes için 4+4+4 sistemini hararetle savunurken kendi torununuzu Fransız müfredatlı Charles de Gaulle Lisesi'ne kaydettirirsiniz.¹³ Ya da "Ben Kureşli, kuru eklemek yiyen yoksul bir kadının oğluyum," diye övünen bir peygamber için bir yandan cemaat sohbetlerinde, vaazlarda, mukabelelerde gözyaşı döküp, bir yandan da "tesettür defileleri" düzenleyebilir, Yves Saint Lorraine'den giyinebilir, yatlarda dolaşabilir, lüks lokantaları, AVM'leri doldurabilirsiniz... Bütün bunları yaparken sizi eleştirmeye kalkışanlara,

"Başörtüsüne karşı çıkmak neyse, bugün muhafazakâr kesimlerin zenginlikten pay alma talebine karşı çıkmak da aynı şeydir," diye talkını verebilirsiniz¹⁴...

Alaturka neo-liberal yeni-muhafazakârlık, kadınlar söz konusu olduğundaysa, bir yandan kürtaç/ doğurganlık/ kız-kadın söylemleriyle toplumsal belleğin en dipteki tortularını karıştırmakta, bir yandan da kadınların okutulması (tercihan açık öğretimle liseyi bitirinceye dek), şiddetten korunması ("Yaratılan/Yaratan" telmihleriyle) mesajlarını vermektedir.

Bu iki çelişik vektör bir araya geldiğinde, vahim bir ülke gerçekliğine denk düşer: Türkiye'de 27 milyon dolayındaki 15 yaş üstü kadın nüfusun 11.9 milyonu, "ev kadını" olarak tanımlamaktadır. "Çalışıyor" gözükken kadınların 3 milyon kadarı ise kırsal kesimde, yani esas itibariyle "ücretsiz aile emekçisi" olarak istihdam edilmektedir. Bu, ana gövde itibariyle 15 milyon dolayında kadının bağımsız bir gelirden yoksun olarak, koca/baba eline bakmakta olduğunu gösterir. İşsiz, iş bulmaktan umudunu yitirmiş, hasta, engelli vb. statüler de bu sayıya eklendiğinde, Türkiye'de yaşayan kadınların üçte ikine yakınının iki ayakları üzerinde durmalarını sağlayacak bağımsız bir gelir kaynağından yoksun olduğu çıkmaktadır ortaya.

İşin daha da vahimi, 15 yaş üstü toplam kadın nüfusunun 20 milyon kadarı, ilköğretim ve altı bir eğitimle yetinmektedir; bir başka deyişle, bağımsız bir yaşama olanak sağlayacak bir iş bulma şansından yoksundur. Bir başka deyişle Türkiye'de tüm kadınların yüzde 77'si, ilköğretim ya da altı bir öğrenimle "idare" etmektedir. Yani, Türkiye'de kadınların yüzde 77'si, çalışmak istese de, tarım-dışında, vasıflı bir iş bulma şansına sahip değildir. Bu, "çalışmak zorunda" olan kadınların en düşük ücretli, en olumsuz koşullara sahip işlere razı olmasını zorunlu kılan bir veridir. Türkiye kadınlarının kentlerde/kent varoşlarında yaşayan ana gövdesi, "ev kadınlığı" ile "ayak işleri" arasında tercih yapmakla karşı karşıyadır - tabii "ayak işleri"ni bulabilirse...

Nitekim, tarım dışında çalışan kadınların yüzde 70'i yüksek okul mezunudur. Tarımda kayıt dışı çalışan kadınların oranı: yüzde 99'dır. Bu oran, tarım dışında ise yüzde 66 düzeyinde seyretmektedir.

Tüm bu veriler neyi mi gösteriyor? Türkiye'deki kadın nüfusun ana gövdesinin, hem bir "istihdam fazlası" hem de "ucuz işgücü deposu" işlevini gördüğünü. Hem üretim hem de "yeniden üretim" maliyetlerini alabildiğine düşürmede yararlanılabilecek bir "depo":

"Neo-liberalizmle muhafazakârlığın mutlu evliliği, kadınların daha kötü koşullarda, daha esnek, daha güvencesiz, daha kuralsız biçimlerde çalışmalarının yolunu açarken, diğer yandan da, bedenlerinin ve emeklerinin her türlü sömürsü üzerine kurulu bu sisteme 'fitratları gereği' ses çıkarmamaları sağlanmaya çalışılıyor. Giderek daha vahşileşen biçimlerle emekçilerin yaşamları üzerine kurduğu dünyada, kadınları ikincil hâle getiren, emeklerini ve yarattıkları değerleri hiçleştirilen, şiddete-sömürüye-ezilmeye mahkûm kılan kapitalizmin ataerkiyle dayanışması, sermayenin kendi ihtiyaçlarına meşruiyet kazandırması ve devamlılığının sağlanması için güvence sağlıyor. (...) Neo-liberal politikaların sonucu olarak devletin artık yerine getirmediği bütün hizmetleri yüklenmesi beklenen kadınlar, sosyal güvenlik, sağlık, eğitim, bakım gibi özelleştirilerek piyasanın emrine sunulan her şeyi bir 'görev' olarak üstleniyor, duygusal emekleriyle bu boşluğu dolduruyorlar. Ev içinde üstlenmek zorunda kaldıkları işler kaçınılmaz olarak artıyor. Diğer yandan ucuz, itaatkâr, örgütsüz, çaresiz bir işgücü potansiyeli olarak kadınların istihdama çekilmesi, maksimum kâr için emeğin maliyetini minimuma çekmek isteyen sermaye açısından olmazsa olmazlardan. Artık yeni moda; 'boş boş oturan' kadın yerine evdeki görevlerini aksatmadan, evin geçimine "yardımcı" olan kadın! Bu durumda, hem ev içi emekleriyle toplumsal yeniden üretimde görünmeyen bir sırtlanıcı olarak kullanılabilir, hem de tam da bu nedenle kadınların (ve de erkeklerin) daha kötü koşullar altında, daha az ücretle çalışmalarının garantisi hâline gelebilirler patronlar için... (Karaca, 2011).

Evet, iktisaden neo-liberal, kültürel açıdan ise "Neo-Con" AKP iktidarı, "aileyi koruma" politikaları adı altında "çalışan/işçi kadın" ile "ev kadını" arasındaki sınırları ev kadınlığı lehine bulanıklaştırıyor.

Avukat Hülya Gülbahar'ın saptamalarıyla, "AKP'nin kadınlara yönelik uygulamalarına baktığımızda ev içi rollerinin pekiştirildiğini görüyoruz. Örneğin, kadınlara vergi mevzuatından dolayı bir kolaylık getirildiği zaman evde iş yapan kadınlara, yani asıl olarak evinde çalışıp, ev işi ve çocuk bakımından sonra bir de fabrikalara iş yapan kadınlara getiriliyor. Eğitim konusunda bir devlet yardımı yapılacaksa bu yardım o çocukların velisi ve o çocuklardan sorumlu olarak görülen, evde duran kadınlara yapılıyor, çalışan kadınlara bu anlamda herhangi bir yardım yapılmıyor, örneğin. Aynı şekilde engelli ve hasta ve yaşlı bakımını evde yapan kadınlara birtakım destekler sağlanmaya çalışılıyor.

Görüldüğü gibi AKP'nin 'kadınlara pozitif ayrımcılık yapıyoruz' diyerek yaptığı bütün uygulamalar, kadınların ev içi yükünü pekiştirecek, evdeki rollerini destekleyecek uygulamalar.

Asgari ücretle çalışan iki çocuklu bir kadına, her çocuk için iki yıllık hizmet borçlanması hakkı getirildi. Ama 11 bin lira gibi, asgari ücretli bir kadının yanından bile geçemeyeceği bir rakam bu. Dolayısıyla kâğıt üzerinde, çalışan kadını da destekliyoruz demek için, bir propaganda malzemesi yaratılmış oldu. Hayata geçme şansı sıfıra yakın bir düzenleme bu da.

AKP'nin kadınların çalışma yaşamındaki gücünün artırılması, ev ve iş yükünün kadınlarla erkekler arasında ve toplumla paylaşılması gibi bir politikası yok. Bunun en önemli göstergelerinden biri, Maliye Bakanlığı bütçe planında açık ve net bir şekilde, "misafirhane (kadın sığınakları da bu kapsamda), lojman, kreş açılmayacak; var olanların onarımı dahi yapılmayacak" ibaresinin yer alıyor olması. Aynı şekilde işverenlerin -kamu ya da özel sektörde- kreş açma yükümlülükleri ciddi yaptırımlara bağlanacağı yerde, piyasadan hizmet satın alma gibi keyfi ve

hiçbir yaptırım olmayarak düzenlemeye çevrilmesi de AKP iktidarının çalışma hayatında kadınların önünü kapatan politikalar izlediğinin tipik bir göstergesi." (Gülbahar, 2010).

Sonuç Olarak

Artık toparlayayım dediklerimi.

Bu coğrafya, bu toplum, "fitne kaynağı" olarak gördüğü kadını baskılama/ denetlemeye yönelik, dinsel söylemin ağır bastığı bir gelenekler yığınıyla yüklüdür.

Bu gelenekler yığınının ev/domestik alanla sınırlandırdığı kadınların önüne uzatılan model "uysal, suskun, bakımlı, kocasının her türlü isteğini her an karşılamaya hazır, iffetli, itaatkâr, vb..." "cariye" modelidir. Bu "model, yüzyıllar boyunca, özellikle de kentsel yaşamda kadınlığı "ev-merkezli" olarak konumlandırmıştır.

Kapitalizm emekçi kadın yığınlarını ucuz işgücü kaynağı olarak fabrikalara süren "kadının özgürleşmesi" perspektifini, kadın emeğini esnek istihdam biçimleriyle daha da ucuzlatıp tasfiye ettiği sosyal hizmetlerin yükünü kadınların sırtına yüklediği bir "Neo-Con"lukla ikame ettikçe, dinsel olanlar dâhil bir dizi geleneksel argümanı da devreye sokmuştur.

Böylelikle "aile"nin değerler sisteminde yeniden merkeze yerleştirildiği bir "yeni-muhafazakârlık" trendi, küresel ölçekte neo-liberal siyasalara eşlik eder olmuştur.

Böylelikle, Türkiye'nin (2000'li yıllardan beri hükümet, son birkaç yıldır da iktidar olan) yükselen sınıfı, İslâmî burjuvazi, bu "model"i kendi anlamlar dünyası ve yaşam ideali çerçevesinde yeniden biçimlendirme işine girişmiştir. Bu girişiminde yeni burjuvazinin amacı çok yönlüdür: Bir yandan yüzyıl boyunca gölgesi (ve küçümseyici/dışlayıcı bakışları) altında kaldıkları, "Batılılaşmış" burjuvaziden tarihsel intikamını alarak dünya nimetlerinden payını genişletmek; bir yandan "manevî değerler"e bağlılık görüntüsüyle, geleneksel kitleler nezdinde kendi meşruiyetini pekiştirmek; bir yandan da emekçilerin maliyetini ve talepkârlık düzeyini asgarîye indirmek.

Bu tutumun kadınlara tercümesi ise, onları ev kadınları olarak şekillendiren (İslâmî) geleneklerin yeniden değerlendirilmesi sayesinde emek piyasasındaki "eklenti" konumlarını sabitlemek, böylelikle de durmaksızın tırpanlanan sosyal bütçelerin yükünü üstlenirken, kendi çalışmasını da sadece "aile bütçesine katkı" olarak gören uysal ve kendinin-bilincinde-olmayan emekçiler olarak kalmalarını sağlamaktır.

Onların uysal-suskun-hizmete hazır-hamarat-itaatkâr tutumlarından nemalanacak erkek yığınlarının iktidarla kuracağı özdeşleşim ve bunun sağlayacağı siyasal faydadan ise hiç söz etmiyorum. AKP'nin "beden politikaları", sanırım bu mülahazalarla bakıldığında daha bir anlaşılabilir hâle geliyor...

DİPNOTLAR

1. Turgut Uyar.

2. Kadın cinsel organı.

3. Öyle gözüktüyor ki kadınlar "halife kızı, başvezir karısı" olmakla dahi bu "tehditkârlık"tan yakayı kurtaramıyorlar. Nefzavî'nin kitabında aktardığı pek çok öyküden biri, Abbasi halifesi Memun'un kızı ve onun başvezirinin karısı olan Hamdune'nin, halifenin dalkavuşu Behlül'e bahsettiği samur kürkü ele geçirmek için onunla yatması üzerinedir. Neyse ki kurnaz dalkavuk, çevirdiği bir dolapla kürkünü Hamdune'den geri almayı başaracaktır. (Nefzavî 1991: 130-145).

4. Sanırım kadın tahayyüllerinde Asr-ı Saadet'i referans alan İslâmî feministlerin görmedikleri, ya da görmek istemedikleri tam da budur: bu dönemin bir "geçiş dönemi" olduğu ve İslâm dininin bu "geçiş"te üstlendiği rol...

5. Muhammed Peygamber'in genç karısı Ayşe, keskin zekâsının yanı sıra, serkeşliğiyle bilinir. Muhammed'e dilediği kadar kadınla evlenme hakkı tanıyan ayet indiğinde kocasına: "Allah senin bütün ihtiyaçlarını hemen karşılıyor," diye kafa tuttuğu nakledilmektedir (Saadavi, 1991: 168).

6. Arslan 1973: 46.

7. Arslan 1973: 193.

8. Duru'nun orada durduğunu sanıyorsanız yanılıyorsunuz. "İdeal Türk ailesi" anlatısını sürdürürken, bir "ideal aile"yi örnekler: Çoban falanca ile karısı Hacer'dir bu aile. Valinin karısı Emine, bu ailenin sırrını öğrenmek için Hacer'i ziyaret eder. Birkaç kez eve girmesi konusunda "efendi"sinden izin alma gerekçesiyle kapıdan çevrildikten sonra, Emine nihayet Hacer tarafından kabul edilir. Bu arada, kapıda duran değneği merak etmiştir. Ne olduğunu sorduğunda, Hacer yanıtla: "Hanım efendi, biliyorsunuz akşam eve gelen erkeği, evin hanımı etkilerden arındırıp da içeri almak zorundadır. Yani kapıdan içeri, evine gelen aile reisi, hanımını gördüğü anda dışarıyı unutacak. Belki çok asabi gelir. O hâlden hemen sıyrılmam şart. Gerekirse o deyneği eline verir sırtımı dönerim; vursun birkaç tane, asabiyeti geçsin diye." (Duru 1976: 60).

9. "AKP'li yönetici: Örtüsüz kadın satılıktır", <http://haber.mynet.com/akpli-yonetici-ortusuz-kadin-satiliktir-559819-guncel/>

10. Dinçer Gökçe, "... '15'inde Kız Ya Erde, Ya Yerde Olmalıdır" Diyen Başkan Yeniden Atandı", *Hürriyet*, 31 Temmuz 2012.

11. <http://www.aksam.com.tr/tecavuze-ugrayan-da-kurtaj-yaptirmamali-118800h.html>.

12. Bu konuda Yasin Durak'ın (2012) Konya'da küçük imalat işletmelerinde çalışan işçiler arasında gerçekleştirdiği alan çalışması çarpıcı bir örnektir.

13. AKP Muğla milletvekili Ali Boğa, 22 Ağustos'ta seçim bölgesi Muğla'da katıldığı İmam Hatip Lisesi Mezunları ve Mensupları Derneği'nin pilav günü etkinliğinde, "Şu anda bir şans geçti elimize. Biz bütün okulları, elbette bu okulların kaydında kuydunda sayıyı artıracacağız. Ama bütün okulları imam hatip okulu yapma şansını elde etmiş durumdayız. 4+4+4'ten sonra Kur'an-ı Kerim ve peygamberimizin hayatının seçmeli ders olmasından sonra bu şansımız var" diye konuşmuştu. (...) Ancak Boğa'nın bu açıklamalarına karşın torununun eğitimi için farklı düşündüğü ortaya çıktı. Boğa'nın torunu için tercih ettiği okulun, "imam hatipler" ya da "tarihini bilen, milletini seven, inancıyla barışık bir nesil yetiştirecek bir içerikle" de uzaktan yakından ilgisi bulunmuyor. Boğa'nın torunu, doğrudan Fransızca eğitim veren, müfredatının içeriği de tamamen Fransa tarafından belirlenen bir okulda öğrenim görüyor. Boğa'nın, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nda uzman olarak görev yapan kızı Tuğba Hatipoğlu'ndan torunu M.H. için ailesi Ankara'daki Fransız okulunu tercih etti. Boğa'nın torunu, okulla doğrudan Ankara'da Fransa eğitim bakanlığına bağlı olarak Fransız müfredatıyla eğitim veren Charles de Gaulle Lisesi'nin (Lycée Français Charles de Gaulle) anasınıfıyla tanıştı. Milletvekili Boğa'nın torunu, anasınıfına Charles de Gaulle'de başladı ve ilk eğitim ve orta öğrenimini burada aldı. ("Herkes İmam-Hatip, Toruna Fransız Okulu", *Radikal*, 27 Ağustos 2012.)

14. Star Gazetesi'nden Mustafa Karaalioğlu, Aktaran: Oral Çalışlar, "Pamuk'un Burjuvazisi, Karaalioğlu'nun Burjuvazisi", *Radikal*, 21 Ağustos 2012.

KAYNAKLAR

- Arslan, A. (der.)** (1975) *Kadınlara Hitap. Hadis-i şerifler*. İstanbul: Arslan Yayınları.
- Bulaç, A.** (2011) *Organizmanın Tepkileri*. Zaman, 21 Şubat 2011.
- Dede, Ş.** (2012) *AKP'nin Kadından Yana Derdi Ne? Erişim adresi: <http://www.yarinlar.net/sayi-38-haziran-temmuz-2012/akp-nin-kadından-yana-derdi-ne.html>*
- Durak, Y.** (2012) *Emeğin Tevekkülü*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Duru, A.** (1976) *Toplumsal ve Bireysel Düşünce Işığında Evlenmenin Yöntemi*. İstanbul: Özden Yayınları.
- Ekinci, E.** (2012) *Hakan Altınay: Aile Bizim 'Kuzey Yıldızı'mız*. *Radikal*, 17 Ekim 2012, s.30-31.
- Fahrizâde İ.M.** (1991) *Hicab*. İstanbul: Bedir Yayınları.
- Gülbahar, H.** (2010) *Muhafazakârlık Öldürüyor* Erişim adresi: <http://ekmekvegull.blogspot.com/2010/11/muhafaza-karlik-olduruyor-krkyama-28.html>
- Karaca, S.** (2011) "Neo-liberalizmle Muhafazakârlığın Mutlu Evliliğinden Kadınların Payına Düşen Ne?" Erişim adresi: <http://www.ozgurlukdunyasi.org/arsiv/89-sayi-218/374-neo-liberalizmle-muhafazakarligin-mutlu-evlilikinden-kadınların-payına-dusen-ne>
- Fâik, M.** (1990) *Aile Saâdeti*. İstanbul: Bedir Yayınları.
- Nazlı, A.** (2007) *Muhafazakârlık ve Değişim*. Köprü Dergisi, sayı 97.
- El Nefzavi, Şeyh Muhammed** (1991) *İtırılı Bahçe* (16. y.y. Arap Seks Kitabı), İstanbul: Yol Yayınları.
- Sabah, F.A.** (1982) *La femme dans l'inconscient musulman*, Paris: Editions Le Sycomore,
- El Saadavi, N.** (1991) *Havanın Örtülü Yüzü*. İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- Uysal, M.** (1978) *İslâm'da Tesettür ve Haya*. İstanbul: Uysal Yayınları.